

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Психолого-правові засади медіації»
вибіркових компонент
освітньої програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Тема № 2 Медіатор як професіонал і як особистість

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології
Протокол від 15.08.2023 №8

Розробник:

1. Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук,
доцент Маннапова К.Р.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри педагогіки та психології ХДАФК, кандидат психологічних наук, доцент Гант О.Є.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 ХНУВС, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А.А.

План лекції

1. Вимоги, що пред'являються до медіатора.
2. Роль медіатора в процедурі медіації.
3. Функції медіатора в процесі медіації.
4. Професійна етика медіаторів. Європейський кодекс поведінки для медіаторів.

Рекомендована література

Основна:

1. Гірник А.М. Основи конфліктології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Києво-Могилян. акад., 2010. 222 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/15660212/psihologiya/poserednitstvo_konfliktah
2. Європейський кодекс поведінки для медіаторів [Електронний ресурс] / Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Introduction_to_Mediation_in_the_European_Union_EU_en.pdf
3. Єрмоєнко Г. Медіація як спосіб вирішення спорів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>
4. Єрмоєнко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні. URL: <https://ukrmediation.com.ua/files/content/Perspectyvy.pdf>
5. Конфліктологія: навч. посіб. / П.С. Прибутко та ін. К: КНТ, 2010. 136 с.
6. Про медіацію: Закону України (проект). [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.
7. Репіна Ю. Медіація VS традиційні способи вирішення спорів. *Юридична газета*, 2017. № 28-29. С. 34-35.

Додаткова:

8. Профілактика конфліктів, трансформація правосуддя, забезпечення миру. Глобальне дослідження щодо впровадження резолюції 1325 Ради Безпеки Об'єднаних Націй : довідкова інформація. – США: ООН Жінки, 2015. – 9 с.

Текст лекції

1. Вимоги, що пред'являються до медіатора

Переговори сторін за участю медіатора

Громадяни, у тому числі індивідуальні підприємці, а також юридичні особи мають право на альтернативний (поряд із судовим) спосіб врегулювання спору у медіації.

Медіація може бути проведена як до звернення сторін до суду у порядку цивільного чи господарського судочинства, так і після порушення провадження у справі в суді. Особливості проведення медіації після порушення провадження у справі в суді визначаються процесуальним законодавством.

Правила проведення медіації є:

- забезпечення сторонам можливості самостійного врегулювання спору, що виникло між ними, шляхом а) визнання та взаємного задоволення законних інтересів і вимог; б) досягнення угоди про примирення;
- сприяння сторонам у виробленні взаємоприйнятних умов урегулювання спору
- та збереження між ними партнерських ділових відносин.

Основними принципами проведення медіації є: добровільність, сумлінність, рівноправність та співпраця сторін, неупередженість та незалежність медіатора, конфіденційність.

Медіація проводиться відповідно до угоди про застосування медіації, якою є угода сторін про проведення переговорів за участю медіатора з метою врегулювання спору (спорів) сторін.

Поняття писемної форми трактується широко. Угода про застосування медіації вважається укладеною, якщо вона міститься в документі, підписаному сторонами, або укладена шляхом обміну повідомленнями з використанням поштового зв'язку або інших видів зв'язку, що забезпечують письмове фіксування волевиявлення сторін, включаючи направлення претензії, позовної заяви (заяви) та відповіді на них, у яких однією стороною пропонується врегулювати суперечку шляхом проведення медіації, а іншою стороною висловлено згоду на застосування медіації.

2. Роль медіатора в процедурі медіації.

Пропозиція про врегулювання спору шляхом проведення медіації може бути зроблена на прохання однієї із сторін медіатором.

Вимоги до медіатора.

Медіатором визнається фізична особа, що бере участь у переговорах сторін як незацікавлена особа з метою сприяння їм у врегулюванні спору (спорів).

Діяльність медіатора може здійснюватись як на професійній, так і на непрофесійній основі.

Діяльність медіатора на професійній основі означає, що медіатор пройшов спеціальне навчання, що підтверджує це сертифікат та свідчення медіатора. Медіатору, що діє на непрофесійній основі медіатора умови про навчання, сертифікат та свідоцтво не є обов'язковими.

Медіатором може бути фізична особа, яка має вищу юридичну або іншу вищу освіту, яка пройшла підготовку у сфері медіації, або має досвід роботи як примирювача відповідно до процесуального законодавства.

Медіатором не може бути фізична особа:

- що є державним службовцем, у тому числі здійснює повноваження

судді у суді, якщо інше не передбачено законодавчими актами;

- визнане в установленому порядку недієздатною або обмежено дієздатною;
- має судимість;
- повноваження якого було припинено у порядку, встановленому законодавчими актами, на підставах, пов'язаних із скоєнням провин, несумісних з його професійною діяльністю;
- щодо якого ухвалено рішення про припинення дії свідоцтва медіатора у зв'язку з порушенням Правил етики медіатора.

3. Функції медіатора в процесі медіації.

Медіатор зобов'язаний:

- виявляти повагу до інших медіаторів, до їхньої особистої, ділової та суспільної репутації;
- бути запобіжним та тактовним по відношенню до інших медіаторів;
- утримуватися від дій, заяв та вчинків, здатних скомпрометувати його самого та інших медіаторів.

Дії медіатора, що суперечать законодавству та порушують права та законні інтереси третіх осіб, можуть бути оскаржені у судовому порядку.

Медіатор має право:

- знайомитись із матеріалами спору;
- вивчати документи, подані сторонами;
- пропонувати сторонам подати додаткові документи;
- отримувати необхідні консультації у спеціалістів;
- сприяти сторонам у послідовному обміні документами, відомостями та повідомленнями з питань, що обговорюються;
- проводити індивідуальні переговори з кожною із сторін;
- пропонувати сторонам виробити та обговорити кілька варіантів врегулювання спору (найкращий, прийнятний, небажаний).

Медіатор не має права:

- бути представником однієї із сторін;
- вносити сторонам свої пропозиції щодо врегулювання спору, а також, якщо сторони не домовилися про інше, виступати третейським суддею щодо спору, який був або є предметом медіації;
- давати висновок про перспективу вирішення конкретного спору у судовому порядку;

- висловлювати за своєю ініціативою сторонам конкретні пропозиції щодо виходу із спірної ситуації, що склалася;
- розголошувати без дозволу сторін одержану від них конфіденційну інформацію, а також порушувати інші принципи медіації.

Медіатор зобов'язаний:

1. бути неупередженим та незалежним;
2. упевнитися у повноваженнях представників сторін на участь у проведенні медіації та укладання медіативної угоди;
3. заявити сторонам про обставини, що перешкоджають здійсненню ним своїх функцій;
4. при завершенні медіації роз'яснити сторонам наслідки укладання медіативної угоди, а також у разі її недосягнення.

Групи функцій медіатора

Група 1. Пов'язана з управлінням переговорами («хазяїн вдома»).

1А. На етапі вступного слова розповідає сторонам про те, як проходитимуть переговори, відповідно до яких принципів, з яких етапів полягатимуть, у чому завдання самого медіатора. Знайомить учасників із правилами спілкування на медіації та запитує згоду сторін на їх дотримання.

1Б. На кожному етапі медіатор структурує процес: пропонує сторонам вжити певних дій; підбиває підсумки обговорення; позначає цілі, які потрібно реалізувати; здійснює перехід переговорів від одного етапу до іншого і т.д., тобто прокладає маршрут.

1В. Медіатор під час переговорів здійснює контроль за тим, щоб процес утримувався у певних рамках. Повідомляє сторонам, що їхня взаємодія набула неконструктивного характеру або відхилилася від теми. Якщо це повторюється, то сторони не готові до медіації.

Група 2. Пов'язана із забезпеченням психологічного клімату.

2А. "Техніка безпеки". Медіатор дотримується правил конструктивного спілкування і стежить, щоб ці правила дотримувалися всіх сторін.

2В. Медіатор встановлює, підтримує та поглиблює особистий психологічний контакт із кожним учасником переговорів.

Правила роботи з емоціями:

1. Емоції як медіатора, і сторін повинні по можливості виражатися у конструктивній формі.

2. У медіації існує установка не так на придушення емоцій сторін (і медіатора), але в їх відреагування і розуміння пов'язаних із нею потреб.

Група 3. Забезпечення змістовних аспектів переговорів.

3А. Медіатор допомагає у розширенні, уточненні, трансформації їх уявлень про

конфлікт, у кращому усвідомленні потреб та інтересів як партнера, так і своїх власних (переважно на фазі презентації сторін та дискусії).

3Б. Медіатор допомагає сторонам у виробленні чи трансформації їхньої стратегії переговорів. Стратегія відображає встановлення на ступінь обліку потреб та інтересів (партнера та своїх) при пошуку вирішення конфлікту (частіше на фазах «кокусу» чи дискусії).

3В. Медіатор надає сторонам сприяння пошуку варіантів вирішення конфлікту (частіше на фазах «кокусу» чи дискусії).

3Г. Медіатор надає допомогу учасникам переговорів у критичній оцінці, уточненні та доопрацюванні знайдених варіантів рішення з урахуванням:

- відповідності потребам та інтересам сторін;
- реалістичності, тобто наявності реальних можливостей здійснення рішення;
- відповідності варіанту рішення значимим для сторін нормам (юридичним, соціальним, психологічним та інших.);
- розробленості рішення (зазначено конкретні дії сторін, дати, цифри тощо).

3Д. Медіатор надає сторонам сприяння фіксації як проміжних, і підсумкових домовленостей.

4. Професійна етика медіаторів. Європейський кодекс поведінки для медіаторів

Правила етики медіатора вимагають, щоб медіатор при проведенні медіації дотримувався вимог до його загальної культури, що від нього вимагає:

- сприяти створенню під час переговорів атмосфери довіри, впевненості, безпеки та рівноправності сторін, взаємної поваги;
- утримуватися від дій, заяв та вчинків, здатних скомпрометувати його самого, дискредитувати інститут медіації та його основні засади;
- виявляти терпіння, повагу та ввічливість щодо сторін, їх представників, інших учасників медіації;
- уважно та активно слухати сторони, аналізувати та узагальнювати інформацію, керувати переговорним процесом, мотивувати сторони на пошук взаємоприйнятних варіантів урегулювання спору;
- не висловлювати будь-яким способом (словом, жестом, мімікою, емоційним станом) своє ставлення до сторін;
- виявляти сумлінне ставлення до виконання своїх обов'язків, обов'язковість та пунктуальність, забезпечувати оптимальну організацію своєї праці.

Етика медіатора вимагає від нього не тільки відповідного стосунку з

особами, які беруть участь у медіації, поштового відношення між медіаторами.

Медіатор будує свої стосунки з іншими медіаторами на основі взаємної довіри, поваги, співробітництва та підтримки.

Медіатор не повинен використовувати недобросовісні форми конкуренції, публічно принижувати компетентність та авторитет інших медіаторів.